

Izčrpavanje slovenskih gozdov kot kazalec vzorcev slovenske mitologije

Jaka Šubic

Dobro polovico Slovenije krasijo gozdovi, kar nas uvršča na tretje mesto med evropskimi deželami. Z zgodnjo odpovedjo golosečnji na prelomu 19. v 20. stoletje pa so naši gozdovi zadržali tudi dokaj dobro naravno ohranjenost. Novi gozdnogospodarski načrti, ki jih pripravlja Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave, pa kažejo, da se z našimi gozdovi ne bomo več dolgo ponašali. Z vidika varstva ptic so pomembna predvsem območja najbolj ohranjenih gozdov. Usmeritve za njihovo varovanje so grobo kršene.

Temeljna napaka je odločitev, zapisana v načrtih za gospodarjenje z gozdovi, po kateri bomo v redkih še ohranjenih gozdovih pomladili kar 20-50 odstotkov najbolj ohranjenih gozdov. Slovenci bomo zvesto ponovili zgodbe - vzorce, ki jih lahko opazimo v slovenskih starih pesnitvah. Vse bolj bomo izgubljali svoj pravi dom; starim gozdom bomo vse bolj dajali negativen predznak; zatrli bomo vloge, ki jih bi gozd v prostoru lahko opravljal; s takšnim početjem gozdu prav gotovo ne bomo izkazali ljubezni.

Zmanjševanje deleža starih gozdov - Lepa Vida izgubi dom

V slovenski ljudski pesnitvi lepa Vida pobegne od doma v upanju za lepšim življenjem. Odrezana od pravega doma v tujini živi nesrečno življenje.

Temeljni kamen domovanja Slovencev je gozd. Gozd in morje sta tudi temeljna sistema, ki na Zemlji vzdržujeta življenje. Po zadnji ledeni dobi, to je pred pribl. 7.000 leti, se je v današnjem slovenskem prostoru začel oblikovati gozd. Razvil je življenjski organizem s prevladujočimi orjaškimi drevesi, kakršna lahko danes občudujemo le še v peščici pragozdnih drobcev. Gozd je, odvisno od rastišča, stremel k mešani sestavi bukve, jelke, hrasta, smreke in ostalih manjšinskih vrst.

Danes se gozdov vse manj zavedamo. Kot temeljni problem slovenskih gozdov gozdarska stroka navaja zaraščanje kmetijskih površin z gozdom (Analiza 2001). Poleg tega je v novih načrtih za gospodarjenje z najbolje ohranjenimi gozdovi Kočevske, Kamniško-Savinskih alp, Bohorja in Gorjancev zapisano, da je potrebno zmanjšati delež starih gozdov kar za 20-50 odstotkov, v najbolj ohranjenih

gozdovih Kočevske pa jelko nadomestiti s smreko. Tako smo krenili na pot uničevanja edinih še pravih gozdov. Očitno ne vemo več, kaj je naš dom.

Delitev na dobro in zlo - Pegam in Lambergar

Slovenska ljudska pesnitev povzdiguje Lambergarja, ki uteleša dobro, nad Pegamom, ki uteleša slabo. Ko Lambergar obglavi Pegama, dobi v oblast tri gradove. Tudi življenjske strukture gozda smo razdelili na dobro in slabo. Drevo je dobro, dokler ne začne les izgubljati tržne vrednosti, slabo, ko začne to vrednost izgubljati. Vendar pa je gozd celoviti organizem, ki za preživetje potrebuje tri osnovne faze življenja. To so faza rojstva, ustvarjanja in preobrazbe.

Faza rojstva pri človeku predstavlja mladostno fazo, ko se otrok prilagaja na življenje, v dnevnem človekovem ritmu je to jutranje prebujanje iz spanca. Pri naravnem gozdu je to faza rasti mladega drevesa v družbi starih razgrajajočih se dreves, ki mu nudijo zavetje, hrano in vodo. V naših gozdovih smo priča ogromnim površinam mladja, ki so bolj podobna socialistični internatni vzgoji otrok kot pa zdravemu družinskemu jedru.

Faza ustvarjanja pri človeku predstavlja kreativno sodelovanje v družbi v času, ki ga v življenu oz. dnevu prebijemo v službi. Naraven gozd v tej fazi začne najbolj pridobivati na biomasi, s tem pa krepi življenjsko moč gozda. Naši gozdovi to fazo zaključijo mnogo prezgodaj, ponavadi prej kot pri starosti 100 let. Jelka, na primer, doživi v pragozdu 300 in več let, torej jo v naših gozdovih odstranimo, ko je komaj na tretjini življenjske poti. To je podobno, kot če bi iz družbe odstranili vse ljudi starejše od 25 let, se pravi ljudi, ki bi morali biti v družbi najbolj

ustvarjalni. Takšna družba nima perspektive. In če se vrnemo h gozdu. Jelka šele po stotem letu najbolje zadržuje vodo, prispeva k rodovitnosti tal, mi pa jo odstranimo iz gozda, ker so njeni prirastki lesa takrat že majhni. Načrti za gospodarjenje z gozdovi predvidevajo v najbolje ohranjenih gozdovih Slovenije zmanjšanje te faze življenja za kar 20-50 odstotkov. Temu primerno se bo povečala faza rojstva.

Faza preobrazbe pri človeku predstavlja starostno fazo modrosti, ki je osnova za življenje prihodnje generacije, v dnevnem ritmu pa je to spanec, ki je regeneratorski življenjske moči človeka kot tudi povezava z notranjim bistvom bivanja vsakega posameznika. V naravnem gozdu ta faza predstavlja star razgrajajoč se gozd, ki z razgradnjo krmi tla, s svojo trhlino pa kot goba zadržuje vodo, prepotrebni sestavini za preživetje gozda kot celote. Naši gozdovi te faze nimajo.

Pomen tretje faze življenja gozda se kaže pri stanju jelke v slovenskih gozdovih. Jelka je vrsta temačnih, vlažnih grap. Svoj življenjski prostor si je skozi 7000 let uspela izboriti na rešetu podobnem krasu Kočevskih, Snežniških gozdov in Trnovskega gozda. Vlogo si je ohranjala s strnjeno

foto: Jaka Šubic

Izsekani gozd v mladi življenjski fazi. Njegove sposobnosti zadrževanja vode, obnavljanja prsti in proizvodnje kvalitetnega lesa so okrnjene zaradi odsotnosti lesa - tako rastočega kot tudi razgrajajočega.

gozda in obilom razgrajajoče se lesne mase. Vsako padlo drevo vsebuje nekaj ton vode! Po nekaj sto let trajajočem stalnem iznašanju lesa v gozdu ni ostalo praktično nič razgrajajoče se biomase. Gozd reagira tako, da želi hitro ustvariti plašč razgrajajočega se drevja. V letošnjem valu sušenja jelke v kočevskih gozdovih se je začelo sušiti okoli 50.000 m³ jelke. Žal smo ta les odpeljali iz gozda in še poslabšali razmere za preživetje jelke, katere delež je v zadnjih desetih letih padel za četrino.

Naši gozdovi bodo dolgoročno uspeli preživeti šele tedaj, ko bomo uspeli razumeti, da je faza življenja gozda, v kateri prevladuje razgrajajoče se drevje, nujen sestavni del gozda, ne pa nekaj slabega, kar nima mesta v gozdu.

Speča življenjska moč gozdov - Kralj Matjaž

Za časa življenja kralja Matjaža naj bi bila na našem ozemlju zlata doba. Kralj sedaj spi. Ko se bo prebudil, bo v deželi zopet zlata doba.

Vnaši zavesti spi zavedanje o pomenu gozda v našem prostoru. Gozd nam že sedaj omogoča preživetje, hkrati pa predstavlja potencial za izboljšanje kvalitete življenja. Nepogrešljiva je njegova vloga pri vzdrževanju vodnega režima, ohranjanju rodovitnosti prsti, blažitvi temperaturnih ekstremov.

Najhujše suše se v slovenskem prostoru odvijajo v predelih z najmanj gozda, to je v Prekmurju, Goriškem, Slovenskem primorju. Dež se takoj zbere v struge in odteče iz pokrajine. Slovenija je na tretjem mestu v Evropi po količini obnovljivih zalog vode. Sedaj začrtano gospodarjenje z gozdom kaže, da bomo te količine močno zmanjšali.

Gozd ohranja rodovitnost prsti predvsem z razgrajajočo se biomaso, ki ostaja v gozdu. Zaradi pomanjkanja te biomase je v evropskih gozdovih ogroženih kar 25 odstotkov saprofitnih gliv in 60 odstotkov saprofitnih žuželk, ki omogočajo življenje prsti.

V vročih poletnih mesecih je prav blagodejen sprehod po hladu gozda.

Očitno se moči gozda še ne zavedamo, saj smo kot problem razvoja gozda zapisali zaraščanje kmetijskih površin z gozdom; v samih gozdovih puščamo zanemarljiv delež razgrajajoče se biomase.

Prepovedana ljubezen - Desetnica

Desetnica je kot deseti otrok, ki je morala oditi od doma kljub ljubezni, ki so jo starši gojili do nje. Predstavlja prepovedano ljubezen.

Ljubezen do gozda je zamenjal strah do njega. Je temačen, poln kloпов in nevarnih medvedov. Vendar pa predstavlja tudi prostor navdiha, počitka, miru. Podobno kot roža v cvetličnem lončku potrebuje poleg svetlobe, vode, prsti tudi človekovo pozornost. Gozd potrebuje in si tudi zasluži človekovo pozornost, ljubezen.

Zaključek

Očitno smo pozabili na svetle trenutke po osamosvojitvi Slovenije, ko smo se s Programom razvoja gozdov opredelili, da bomo naše gozdove približevali naravnim. Takšno zahtevo je postavilo tudi uradno naravovarstvo. Zavedali smo se, da želimo iz gozdov trajno pridobivati les, vodo in zrak; ohraniti želimo ves avtohtoni živelj. Sedaj kršimo zakonsko sprejeto odločitev. Evropa je spoznala kvalitete, ki jih Slovenija predstavlja v prostoru. Skozi habitatne direktive je predlagala usmeritve za ohranjanje gozdov. Z zastavljenimi načrti za gospodarjenje z gozdom jih grobo kršimo. Želimo napraviti tisto najvrednejše kar imamo? Odgovornost za takšna ravnanja sta prevzela javna zavoda: **Zavod za varstvo narave in Zavod za gozdove.**

Vsak posameznik lahko spremeni prihodnost slovenskih gozdov na boljše tako, da pri sebi skuša spremeniti vzorce

izgube doma, delitve na dobro in slabo, speče življenjske moči in prepovedane ljubezni.

Literatura:

- Božič, L. in L. Kebe (2001): *Opredeleitev lokalitet, bistvenih za ohranjanje ugodnega ohranitvenega statusa prtičev iz dodatka 1 prtiče direktive in opredelitev predlogov SPA, DOPPS*; Ljubljana.
- Diaci, J. (2000): *Vključevanje koncepta biotske pestrosti v prakso gojenja gozdov*. Zbornik gozdarstva in lesarstva 63: 255-278.
- Globevnik, L. (2002): *Voda kot strateško bogastvo?* Delo, 26.8.2002.
- Kunaver, D. (1999): *Slovenske ljudske pripovedi*. Samozaložba, Ljubljana.
- Merhar, B. (1994): *Desetnica: slovenske ljudske pesmi*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Mlinšek, D. (1989): *Pragozd v naši krajini*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana.
- Osnutki gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarska območja Kočevje, Ljubljana, Kranj in Brežice*; Zavod za gozdove, 2002.
- Ur.l.RS št.14/1996: Program razvoja gozdov
- Ur.l.RS, št.56/99: Zakon o ohranjanju narave
- Ur.l.RS št.92/2000: Pravilnik o varstvu gozdov

foto: Jaka Šubic

Gozd v svoji polni življenjski moči. Najbolje zadržuje vodo, obnavlja prst, proizvaja furnirsko hlodovino, nudi zatočišče življenju prakrajine. Gonilo življenja je razgrajajoče se drevje.